

RABBI CHAIM BLEIER

Author of Chukai Chaim
MINCHAS YITZCHOK 20
JERUSALEM 94480
E. ISRAEL

חיים אהרן בלייער

רב ומו"ץ
בעמ"ס חוקי חיים
רח' מנחת יצחק 20
ירושלים

יום ב' פרשת פקודי כ"ז אדר הראשון תשע"ו חדש שגם מרבין בו בשמחה
פניה"ק ירושלם תובב"א

בענין כשרות העופות – צומת הגידין

אודות שאלת כשרות העופות שלאחרונה עלה על שלחן מלכים וכעת נמצאת ירושלים בשערורייה סערה ע"ז. המציאות הוא שמשרד הבריאות מחייבים להזריק כל עוף בגיל קטן בחיסון במין חומר כדי להגן עליה ממיני מחלות בעתיד כגון שפעת ונויקאסל וכדומה, ויש אלו שמזריקים בחזה של העוף, ויש אלו שמזריקים בכנף, ויש אלו שמזריקים בשוק העוף, איך שוועד השחיטה של העדה החרדית מקפידים להזריק בשוק דוקא וכפי שהנהיג מו"ר בעל קנה בשם זצ"ל, דלא היה ניחא ליה להזריק בחזה מחשש נקיבת הריאה, וושט או לחלל הגוף וכדומה.

אלא שלאחרונה קמו כמה מעוררים ומצאו כשהם פתחו את העור שעל השוק מצאו בשוק אחד ובדרך כלל בשוק הימין כמעט בכל העופות שכבה רירי דק בצבע הנוטה קצת לקרם צהוב שעומד בין העור והבשר במעטפת החיצונית של השריר וגם הבשר נתקשה קצת יותר מהרגיל, והם אומרים שזה בא מהזריקות שעושים בשוק, ופעמים הוא נמצא במקום אחד יותר למעלה במקום בשר של השוק שהוא המקום שמזריקים את החומר, ולפעמים הוא מתפשט לצד מטה של השוק עד או סמוך למקום צומת הגידין, וחשו המעוררים שמא זה משפיע על שלימות של הגידין, ומאחר שאין אנו בקיאים על בדיקת צומת הגידין וכמו שכתב הרמ"א (יו"ד סי' נ"ו ס"ט) יצאו להטריף כל העופות שנמצא עליהם שינוי מראה זו. וגם שמעתי מהם לוחשים שגם צריכין להכשיר כלים אלו שהשתמשו בעופות אלו.

ועל אף שאיני מכניס ראשי בין הרים גדולים אבל רציתי קצת לברר הענין כפי מיעוט ערכי, ומשום תורה הוא וכל אחד עם חלקו, וגם נשאלתי ע"י כמה רבנים מתוך רוב ענוותנותם לכתוב דעתי הקלושה ולכן נעניתי לבקשתם, וזה החלי בעזרת החונן.

א. חומר שורף

והנה מתחלה חשבו המעוררים שהריר הצהוב הוא החומר עצמו שנשאר מהזריקה, וחשבו שאולי הוא שורף את הבשר הבא במגעו, ולכן חשבו שאולי הוא גם שורף הגידין וזה היה תחילת ספיקם, ועל סמך זה פתחו את המערכה נגד עופות אלו וכפי ששמעתי מפיהם. אלא שא"כ לכאורה גם אם מזריקים את החומר לחזה יש לנו אותו שאלה דאם הוא חומר השורף, הרי הוא כמו ארס שבזה דינא להטריף כדין דרוסה המבואר בשו"ע (יו"ד סי' נ"ז) דארס שורף בכולו, וא"כ אפילו אם לא היו מוצאים את החומר מונח על החזה, מ"מ כיון שידעים שכל עוף נזרק עם חומר השורף והרי הוא נבלע בבשר העוף, הרי הוא בחשש שמא נכנס הארס לתוך חלל הגוף ומטריפו, וכיון דאין אנו בקיאים בבדיקת הדריסה כמבואר ברמ"א (שם סי"ח), היינו צריכין להטריף כל העוף שנזרק ולא משנה מקומו.

אבל האמת הוא ואחרי שנתברר כן אצל הרופאים וטרינים שהריר הצהוב הוא תגובה קל מקומית של הזריקה ולפעמים הרי הוא אכן שאריות של החומר עצמו אחרי שרוב החומר נבלע בגוף הבשר, שהרי הזריקה הוא מין חיסון שמזריקים מעין של המחלה בזעיר אנפין לעוף כדי לעורר שהגוף עצמו ייצור נגדנים להילחם עם המחלה, ואז כשהעוף צריך להילחם עם המחלה עצמו כבר יש לו הנגדנים להילחם. והריר הצהוב הזה הוא מין תגובה דלקתית קטנה בריר השומני שבין העור והבשר. ולכן אין כאן נידון של חומר ששורף בשר וגידין אלא הוא סה"כ התגובה שניצור ע"י הזריקה, וא"כ אינו ענין לדריסה כלל.

וגם מן הסברא לא היו הרופאים וטרינים מזריקים חומר המזיק ושורף חלקי הגוף. והעובדה שהם לא מוטרדים מזה גם מראה שאינו מזיק, ואפילו היותו דלקת קטנה הם אינם מודאגים לזה כלל, [וכלשון ד"ר בן ציון פרלמן במכתבו לתאריך (2 Mar. 2016) סעיף 3, הזרקה של החומר בצורה נכונה ותוך הקפדה על כל הכללים לא גורמת לשום פגיעה בגידים אלא רק לתהליך קל של תגובה מקומית במעטפת החיצונית של השריר, ובסעיף 4, לעיתים נשאר חומר תרכיב במעטפת החיצונית של השריר שלא נספג ושאינו פוגע כלל בגידים העמוקים ברגל ואינו גורם לדלקת פעילה כך הכשרות של העוף נשמרת].

אלא שאין אנו סומכין בעניני טריפות על ד"ר כלל, ובפרט על דעתו לעניני כשרות העוף, ואין לנו אלא דברי חז"ל והפוסקים ראשונים ואחרונים שמפיהם אנו חיים, אלא לפעמים שומעים חוות דעתם להבין מציאות הדברים, ולכן עלינו לדון אם תופעה זו של ריר הצהוב סגי בזה לעורר חששות בכשרות העוף לפי מה שנפסק לנו בשו"ע ונו"כ והאחרונים הבאים אחריהם.

ב. צומת הגידין

והנה עצם טרפות של צומת הגידין הוא שאם אחד מן הגידין נפסקו ברובו הרי היא טריפה וכמבואר בשו"ע (יו"ד סי' נ"ו), ובבהמה יש ג' גידין ובהם ידוע מקומם ומהותם, אבל בעוף קיי"ל דיש ט"ז גידין ונחלקו הראשונים האם הם צד פנים לכיון חלל הגוף של העוף או שהם לצד חוץ, ועוד כבר נחלקו הפוסקים עד כמה נחשב צומת הגידין בעופות, יש שס"ל הכל לפי גדלו וקטנו של עוף למי שבקי לשער, ויש ששיערו תמיד עד אצבע מתחילת השוק, ויש ששיערו ב' אצבעות, ויש שהחמירו עד חצי עצם אמצעי.

וכיון שכן מסיק הרמ"א (שם ס"ט) וז"ל ואנו אין בקיאים בבדיקת צומת הגידין של עוף [כיון דהן הרבה ט"ז, ש"ך] משום דקשה לבדוק ובקל הוא נטרף ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צומת הגידין אפילו אינו רק נפוח ונצרר הדם מאחר שהיה צריך בדיקה ואין אנו בקיאים בעוף הוא טריפה עכ"ל.

והיינו דאם רואים במקום צומת הגידין מבחוץ שמקומו נפוח ונצרר הדם, אז צריכין להטריף מאחר שאין אנו בקיאים, ואגב אינו מבואר בדברי הרמ"א האם צריכין לבדוק כלל האם הוא נפוח, ואדרבה לשונו משמע דלא צריכין לבדוק אחרי זה ורק אם מצאו שהוא נפוח ונצרר הדם אז מטריפין, אבל לכאורה זה הכל לפי הענין והמצוי.

אלא שיש אלו שצווחו ככרוכיא דהרמ"א סגר לנו הדרך, ואחרי שאין אנו בקיאים בבדיקת צומת הגידין הרי כל חשש קטנה וריעותא ושום שינוי מראה במקום צריכין אנו להטריף. ולכאורה אין זה מן האמת, וכיבואר.

וכבר הביאו הט"ז (סק"ח) והש"ך (סקי"א) את דברי המהרש"ל (יש"ש פרק המקשה סי' ט"ו) שכתב, אכן הכל לפי הנפוח וצריך המורה קודם שיטריף לחתוך הנפוח ויעיין בו, שאם נראה מתוך הנפוח שיש בו רקבון ונימוח ויש לחוש שנפסק אחד מהחוטין אז יש להטריף עכ"ל. ומשמע דאם פותחים העור ורואין שאין בו רקבון או שאינו נימוח באופן שאין חשש שמא נפסק אחד מהחוטין כשר אפילו אם היה נפוח או נצרר הדם מבחוץ, דעל כל פנים בדיקה כזו כן אנו בקיאים.

והב"ח כתב והובא בש"ך שם, אפשר דלא אמר הרמ"א אלא בנפוח אבל בשינוי מראה בלחוד כמו בלשון אשכנז בלוי"א או ברוי"ן או גע"ל בכה"ג דאין שום לקותא ולא נפוח מכשירין לגמרי ואין צריך לחתוך ולראות אם יש רקבון ונמוח, מ"מ טוב להחמיר ולעיין על ידי שיחתוך וכו' עכ"ל.

וכעין זה כתב העטרת זהב והובא בש"ך ז"ל, ונראה לי דוקא נצרר הדם הרבה עד שכמעט אין הגידים ניכרים בפני הדם, אבל צרורות דם מועט למה נטריף כשאין רואים שום ריעותא בגידים, שאם נבא להטריף כל הבאות לפנינו נפוחות וצרורות הדם אפילו מעט היינו צריכין להטריף רובא ורובא דרובא, וזה אין נראה לי אלא צריך שאלת וחקירת חכם ירא אפילו בזמנינו עכ"ל. וכך הביא הערוך השלחן (סי' נ"ו סק"כ) את דברי מהרש"ל והב"ח והלב"ש.

וכן פסק הפמ"ג דדוקא שיש קצת רקבון, הא שינוי מראה לחוד אינו אוסר ואין להשחית ממון ישראל. ומבואר דגם אחרי פסק של הרמ"א דאין אנו בקיאים בבדיקה, אפילו יש נפוח ונצרר הדם מבחוץ עדיין אין אנו צריכין להטריף אלא אז יש לפתוח המקום, ואז אם מוצאים רקבון ונימוח באופן שיש לחוש שמא נפסק א' מהחוטין מטריפין, או כלשון הלבוש שאם מוצאים דם הרבה עד שכמעט אין הגידים ניכרים בפני הדם אז מטריפין, אבל בלאו הכי לא, וגם מבואר דאם אינם רואים נפוח מבחוץ רק שינוי מראה אז אין אנו צריכין אפילו לפתוח לחקור הענין מעיקר הדין אם לא משום שטוב להחמיר וכו'.

ג. מקור של הרמ"א

והנה מקור של הרמ"א הוא הג' המרדכי (חולין פ"ד סי' תרמ"ח) שמדבר בכללות על צומת הגידין ולא דוקא בעוף וכתב ז"ל פי' בספר התרומה היכא שנשבר העצם ויצא לחוץ וכן שמוטת רגל או ירך בעוף דלא ידעין אי מחיים או לאחר מיתה זימנין סגיין מצינן לברורי אם הושחרה המכה א"כ מחיים היה, וכל הספיקות שיבואו לחכם אי איכא ריעותא בצומת הגידין ואינו יודע אם נפסק אחד מהם או נשמט הירך מחיבורו וכו' או שום שאר ספיקות שבא לפניו על כיוצא בזה פי' בה"ג דאנן לא בקיאים בבדיקות ויש לנו לאסור הכל וכו' אבל במקום שתלוי בחסרון חכמה שאינו בקי להבחין אם נפסק אחד מן החוטין או איכול ניביה וכן כולן ויש ריעותא בדבר שהטריפות תלוי בו יש לאסור הכל כדברי הגאון עכ"ל. ומבואר דהריעותא צריך להיות כך שאכן יש ספק ויכול לומר שאינו יודע אם נפסק איזה גיד.

ועפ"ז כתב האיסור והיתר (סי' נ' סק"ג) ז"ל מ"מ אם אין נראה להדיא חתוך ונשבר ממש אלא שהוא רק גישוואל"ן בל"א ונצרר הדם שאין ריעותא מבורר לפנינו יש לחותכו ולבודקו לראות אם נפסק אחד מהם, וכתב הרא"ש ור"ב והיינו דוקא בבהמה שהם גדולים ונכרים לבודקן גם עתה בכה"ג למי שבקי בבדיקות צומת הגידין כשלא ראו בהם חיתוך וריעותא מבוררת, אבל בעוף שהן דקין כ"כ ואדומין [ומרובין, גירסת הב"ח] אפילו אם הוא רק שחוף ונצרר עליהן הדם טריפה דאין אנו בקיאים לבודקה כל עכ"ל.

והרמ"א הביאו בתורת חטאת ובדרכי משה (סק"ג), ועל פי זה כתב בהג"ה בשו"ע ואנו אין בקיאים בבדיקת צומת הגידין של עוף משום דקשה לבדוק ובקל הוא נטרף ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צומת הגידין אפילו אינו רק נפוח ונצרר הדם מאחר שהיה צריך בדיקה ואין אנו בקיאים בעוף הוא טריפה עכ"ל. וע"ז הבאנו כל הפוסקים דס"ל דרק בריעותא גמורה נאמר הדין דאין אנו בקיאים, אבל בריעותא קל כגון שינוי מראה או שרואין שם שאין רקבון בקיאים ובקיאים אנו, דכך מבואר במקור הדברים.

ד. נתמסם הבשר

והנה המעוררים רצו לדון בשינוי זה כדין נתמסם הבשר וכיון שנתמסם הבשר דינו כרקבון ולקווא דע"ז נפסק ברמ"א דאין אנו בקיאים בבדיקת צוה"ג, והוא ע"פ מה שנפסק בשו"ע (סי' נ' ס"ג) כל אבר שנקיבתו או חסרונו או נטילתו פוסל אם נתמסם פסול, והרמ"א מוסיף ואנן שאין אנו בקיאים, כל שנשתנה מראית הבשר לריעותא הוי כניקב שם. ועפ"ז רצו המעוררים לומר דכיון דבנ"ד הרי יש עכ"פ שינוי מראה דינו כנתמסם ופסול.

ולכאורה גם זה אינו דהרי פסול דנתמסם הבשר היינו במקום שיש סוג בשר שנקיבתו או חסרונו פוסלתו אז רואים דאם נתמסם הבשר אפילו אם אין רואים נקב בפועל אפ"ה פוסלים דנתמסם הבשר נחשב כאין הבשר קיים וממילא הרי נקב לפניך, משא"כ היכא דאין ענין של נקב בבשר אין נידון כלל של

נתמסמס הבשר, וכל הנידון בצוה"ג הוא דכשיש רקבון יש חשש שהרקבון גם יגרום לפסיקת הגיד, אבל אינו ענין של נקב.

וחוץ מזה כבר נחלקו הפוסקים בנתמסמס גופא האם צריכין דוקא נתמסמס הבשר גופא או שגם שינוי מראה גרידא אסור. עי' שו"ע (סי' מ"ג ס"ב) לגבי נקיבת הטחול בצד העב שאם הנקב מפולש טרפה ואם אינו מפולש אם נשאר תחתיו כעובי דינר זהב מותר, והרמ"א שם כתב דאם נימוקה או לקתה בשינוי בשר דינה כניקבה, וכן כל מקום שהבשר רך ונרקב דינו כניקב, וכבר כתבו עליו הב"ח הט"ז (סק"ד) והש"ך (סק"ה) בשם מהרש"ל דהיינו שהבשר לקוי מחמת השינוי דאין אנו בקיאים בבשר שהרופא גורדו אבל בשינוי מראה לחוד כשרה. וכ"כ הפר"ח (סק"ו) והמנחת יעקב על תורת חטאת (סק"ה), וגם החגורת שמואל השיג על הלבושי שרד (סקי"ב) שכתב או שלקתה בשינוי מראה, וכן הכו"פ (סק"ה) כתב להכשיר בשינוי מראה לחוד כהט"ז והש"ך.

אך התבואת שור (סק"ד) האריך להשיג על המהרש"ל והעלה להטריף מטעם שבכל מקום שנמצא שינוי מראה זהו לקותא, ולדין שאין אנו בקיאים חיישינן שמא הוי כבשר שהרופא גורדו, והשיג ג"כ על ספר בית הלל שהביא מעשה שהתירו בשינוי מראה שגם הפר"ח (קונטרס אחרון סי' ל') הורה להיתר עי"ש.

אולם בשו"ת נודב"י (קמא סי' י"ג) והובא בפתח"ת סי' נ' סק"ד) חולק על התב"ש וס"ל עיקר כמהרש"ל ודעימיה המכשירים בשינוי מראה, והמחמיר יחמיר לעצמו ותבא עליו ברכה אבל לאחרים ובפרט במקום הפסד יש לסמוך על המקילים, אך כתב דבכל מקום שיש שינוי מראה צריך לבדוק ולעיין אם אין לקותא בבשר, ועוד כתב שם דכל זה בבועות אבל אם רק משום גבוה מעט ואין הבשר משונה במשמוש להיות רך או נימוח קצת אין להחמיר כלל עי"ש [ולגבי מה שהביא הבית אפרים (קונטרס הראיות לסי' ל"ח אות כ"א) שכתב שראה כת"י מבעל נודב"י שחזר בו ממה שכתב כאן והודה לתב"ש להחמיר, ונדפס בדגול מרובה שסוף יו"ד חלק א' דפוס וילנא, והוא ע"פ לשון הרמב"ם, אבל עי' בהג"ה לספר בית דוד (סי' מ"ג סק"ד) שהביא מספר יד שאול והערוגת הבשם (סי' ל"ב) ודעת תורה (סק"ח) שדחו ראיותו מהרמב"ם, ולכן עיקר כמוש"כ בספרו לחלוק על התב"ש.

וכ"כ במחזיק ברכה (אות ח') דאין דבר התב"ש מוכרחים, ובפמ"ג (שפ"ד סק"ד) כתב דאם נתמסמס הבשר במקצת עוביו ותחתיו שלם ומבחוץ יש שינוי מראה וכשגוררין המוגלא והבשר תלוי עדיין נשאר המראה שם יש להטריף, אבל אם יש לתלות שמחמת המוגלא בא המראה אין להטריף כמו בריאה (סי' ל"ח), ובמשב"ז (סק"ה) אחרי שהאריך בדברי המקילים והתב"ש שמחמיר בשינוי מראה, כתב דהמנהג להכשיר בשינוי מראה, ובשחור דלקותא הוא אינו אומר לא איסור ולא היתר, מאחר שהפר"ח הסכים לבית הלל הנ"ל.

ובדעת תורה (סק"ח) כתב דשינוי מראה לבד יש להקל גם בלא הפסד מרובה, ובמראה שחור אם אינו שחור כדיו יבש שבשולי הכלי שהוא שחור מאד יש להקל, ובעובדא שנשאל שהיה מראה לבן משונה על הטחול בסומכיה ותחתיו בשר קשה במשוש ולקוי קצת ולא נשאר תחתיו עובי דינר זהב, השיב להקל, דגוף הדבר אם בשר קשה הוי לקותא אינו ברור ונתבאר סי' מ"א דדרך נפוח להיות קשה ואינו ריעותא.

הרי דכל שינוי מראה במחל"ש שני ורוב פוסקים מקילים, ועכ"פ כבר כתבנו דכל הנידון של נתמסמס הבשר הוא רק כשיש טרפות בבשר גופא, אבל כאן דאין טרפות בבשר של השוק, ורק היכא שיש רקבון בסביבות הגידין הרי אנו חוששין לפסיקת הגיד, הרי אין כאן נידון כלל של נתמסמס הבשר.

וחוץ מזה רואים דהרי כשקולפים את השומן הקרם המדובר הרי הוא יורד בקלות ואינו מניח שום ריעותא על מה שתחתיו, ומי אמר שעל שומן לבד נאמר המציאות של נתמסמס הבשר, שהרי הבשר או הגידין הנמצאים תחתיו נראים בריאים ושלמים כרגיל, וכי על כזה חל שם נתמסמס הבשר.

ה. ריעותא שלא במקום צוה"ג

והנה עוד מה שיש לדון הוא איך הדין היכא שהריעותא הוא שלא במקום צומת הגידין ובמקום צוה"ג אין שום ריעותא, האם גם זה נקרא שמצא ריעותא במקום צוה"ג לחייב בדיקה. וכתב ע"ז הלבושי שרד (הובא במקדש מעט סקט"ו) דהיכא דאיכא נפוח או נצרר הדם למעלה ממקום צומת הגידין, ובמקום צומת הגידין כלה הנפוח אלא שיש שם שינוי מראה, דינו כאילו היה הנפוח במקום צומת הגידין עצמו מאחר דיש קצת מקצת ריעותא עכ"פ גם במקום צוה"ג, ובמקדש מעט כתב עליו דדבריו אינם מוכרחים כלל וכן בדעת תורה (סקי"ז) מיקל בזה בהפסד מרובה, אבל עכ"פ משמע דאם אין שום שינוי מראה במקום צוה"ג אז אין להחמיר כלל דאין מחזיקין ריעותא ממקום למקום.

וכעין זה הוא ביד יהודה (בפי' הקצר סקל"ג) דאם נמצא במקום צוה"ג צרירות דם הרבה עד שאין ניכרים הגידים טרפה, אבל זה דוקא אם הדם נמשך ונתהווה ממקום צוה"ג עצמו, דאז חוששים אנו שמא נפסק אחד מהגידים ועי"ז באה הריעותא, אבל אם נשברה רגל העוף למעלה ממקום צוה"ג באופן דכשר משום שבירת עצם, דהרגילות הוא דמחמת השבירה נמצא שם דם הרבה ודרכו לירד וליפול למטה למקום צוה"ג ולהיות נצרר שם, אין חוששים כלל לצרירות דם כזאת כיון דיודעים אנו ברור מהיכן בא הדם.

וכך הוא בשו"ת שבט הלוי (שם) וז"ל ומ"מ בצרירות דם אין להטריף בכל אופן, כי הרבה פעמים בא הדם מדם העור או מכה אחרת, ולפעמים נמשך מכת הדם מלמעלה מחצי העצם עד למטה, אבל רואים בחוש כי לא נגע המכה בשיעור טריפות צוה"ג וכו'.

וא"כ גם בדין הרי כשהריר השומני המדובר נמצא למעלה במקום שנזרק לגוף העוף בבשר השוק אפילו אם ננקוט כמו שחשו המעוררים שזה בשר לקותא, אבל בודאי אין כאן בית מיחוש כשזה נמצא למעלה ממקום צוה"ג וכסברת הלבושי שרד הנ"ל, ולסברת היד יהודה הנ"ל י"ל יותר דאפילו אם הוא כן נמצא במקום צוה"ג, אבל מכיון שאנו יודעים מקורו שבא מלמעלה וסיבת הריר דלקתי הוא מחמת זריקה וסיבתו ומקומו ידוע, א"כ אפילו אם מוצאים אותו בין הגידין לא יקרא לריעותא במקום צוה"ג.

ו. תורת רבי מאיר

והנה בזמנינו מצויות תופעות חדשות של ריעותות במקום צוה"ג, והפוסקים דנו בהם הרבה האם לחייב לבדוק כל עוף ועוף מהני ריעותות מאחר שהם מצויות כדין מיעוט המצוי, ואיך הדין כשאין רואים איזה ריעותא, וידוע ומפורסם מה שהנהיג מרן בעל קנה בשם זצ"ל בהשגחה של העה"ח לחייב בדיקת צוה"ג בכל עוף, ובעקביו יצאו כל השחיטות המהודורות בארץ ואחרי זה גם בחו"ל לבדוק צוה"ג מה שנהיה היום כמקובל ורגיל אצל המהדרין.

וב"ה בימיו זכיתי להסתופף בצלו של אותו צדיק וחכם, ולמדתי תורה הרבה ממנו הן בהלכה והן בשימוש ת"ח, וגם זכינו לתורת רבי מאיר לפי מה שהשאייר לנו כתורה שבכתב בשו"ת קנה בשם. ויוצא מדבריו (שם ח"א סי' מ"ז מ"ח מ"ט) כמה דינים בהאי ענינא, ונשתדל לסכם דבריו ע"פ ההלכה שיוצא מדבריו וכפי מה שראיתי ממנו.

א. אם נמצא רקבון ממש כמו מיחוי בשר בין הגידים, אז צריכין להטריף בלי שום התחכמות וכסתימת דברי האחרונים דאין אנו בקיאים בבדיקת צוה"ג. וכן היכא שנצרר הדם הרבה עד כמעט שאין הגידים ניכרים לא סמכין על בקיאתנו בבדיקת צוה"ג (קנה בשם סי' מ"ז).

ולגבי חיוב בדיקת צוה"ג להאי פסול, כתב דאם הוא ניכר ריעותא מבחוץ אז יש חיוב מה"ת לבדוק אחריו כדין כל דבר דאתייליד ביה ריעותא כמו שכתב הריב"ש (סי' תצ"ט), דהיכא דיש ריעותא כבר אינו בחזקת רוב כשרים עד דתיבדק וכהסבירו הב"ח (יו"ד סי' קי"ט) והש"ך (שם סק"ט), והרי הוא ספק טרפה כמבואר ברמ"א (יו"ד סי' נ' ס"א) כל זמן שלא נתברר דצד ההיתר שכיח יותר מן האיסור (קנה בשם סי' מ"ט).

ב. מצוי שנמצא במקום צומת הגידין כמו ליחה נקרשת נוטה ללבן וקשה והוא נראה ג"כ כעין בשר מקולקל והבדיקה בזה אינו אלא לראות ולעין אם הליחה מתגרד בקלות מעל הגידים ואינו אדוק בתוך אחד מהגידים, ובכה"ג יש להכשיר אותם כיון שאין שם רקבון ומיחוי בשר ממש, וגם אינו ניכר ריעותא בהגידין עצמם, ובכה"ג סומכין על בקיאותנו להבחין אם יש ריעותא בהגידים או לא, מאחר דאינו נחשב לריעותא גמורה וכדלהלן.

אבל אם הליחה כבר נתקשה על הגידים בכה"ג אין מכשירים אותם כיון שאין אנו בקיאים בבדיקת צוה"ג וחיישין שמא נתקלקלו גם הגידים, וכ"ש היכא שניכר ריעותא בגידין עצמם שכבר התחילו הגידים עצמם להתרקב (קנה בשם שם), וכך הסכים לזה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' נ"ב).

ובביאור איך אפשר לסמוך על בקיאותנו לענין זה, הסביר הקנה בשם זצ"ל דבאופן שהליחה הקרושה אינו אדוק כ"כ ומתגרד בקלות מעל הגידין ומבין הגידין, הרי הנסיון מוכיח שבכה"ג אינו שכיח להיות ריעותא בגוף הגידין אלא שלפעמים מועטים מוצאים ריעותא בכה"ג גם בגוף הגידין וממילא אינו נחשב לריעותא גמורה, וכיון שכן אפשר לסמוך על בקיאותנו עכ"פ בגידין החיצונים שמספרם מועטים ורואים בהם שאין בהם ריעותא בגופם אחרי שקולפים הליחה הקרושה, ועל שאר הגידים שאינם ידועים לנו אפשר לסמוך על הדין דאם נאבד בלי בדיקה מותר וכמו שהביא הדרכי תשובה (סקנ"א) בשם הלב"ש לענין כשנצרר הדם מעט או שהוא נפוח קצת (קנה בשם סי' מ"ח).

ג. לפעמים מוצאים עוף שאין בו שום ריעותא מבחוץ במקום צוה"ג ואעפ"כ מוצאים דחוט נפסק בחלק התחתון של הרגל דהיינו מן הארכובה למטה מקום שבעצם אין צוה"ג פוסלת, וכשרואים את זה ובודקין למעלה מקום של צוה"ג מוצאים שאכן נפסק חוט א' במקום שהוא כן מטריף.

ולענין חיוב בדיקה לתופעה זו, כתב הקנה בשם דבעצם הרי הוא מיעוט שאינו מצוי דהיינו פחות מעשר אחוז וכמבואר בדרכי תשובה (סי' ל"ט סק"ג), וממילא אין בהם חיוב בדיקה מעיקרא דדינא וכיון דאינו ניכר שום ריעותא מבחוץ הרי מותר ואפשר לסמוך על בדיקה לבדוק מן הארכובה למטה לראות שאין שמה גיד שנפסק, ואם אכן רואים גיד נפסק למטה, צריכין אז עכ"פ לבדוק למעלה לראות שאין שם גיד שנפסק. וכך הוא נהוג בשחיטה של העדה"ח לבדוק צוה"ג בחלק מן הארכובה ולמטה לראות שאין שם ריעותא בגיד (קנה בשם סי' מ"ט).

ד. ולפעמים יש נפיחות והתקשות במקום צוה"ג מבחוץ, וכשקורעים את העור והבשר ובודקים מבפנים לא נמצא שם רקבון או צרירת הדם, רק החוש מעיד כשמפשלים את הגיד העב סביב לגידין החיצונים נמצאים שם גידים קרועים וריעותות שונות בגיד עצמו, וכשנמצא תופעה זו לא די לפתוח את העור והבשר ולעין אם אין סביב הגידין רקבון או צרירת הדם אלא צריך לבדוק במתינות כל גיד וגיד אם הוא שלם ללא ריעותא, כך מבואר בשו"ת שבט הלי (ח"ג סי' ק).

אמנם בעל קנה הבשם הניח בצ"ע טובא על זה דהיכא דיש ריעותא גמורה כגון נפוח מבחוץ הרי יש בזה חיוב בדיקה מעיקרא דדינא, ואם לא בדקוהו או שאי אפשר לבדוק הרי הוא כספק טרפה ואסורה באכילה, וא"כ מאחר שאין אנו בקיאים בבדיקת צוה"ג וכמש"כ הרמ"א, א"כ בריעותא גמורה הרי הוא כלא נבדק כלל והאיך נסמוך על בדיקתנו בזה, וע"ז שפיר כתב דהרמ"א סגר עלינו הדרך בזה (קנה בשם סי' מ"ט).

ולעניננו הרי רואים בהדיא דאף רבי מאיר זצ"ל שהשתמש בלשון שהרמ"א סגר עלינו את הדרך, מ"מ מצא איזה פתח קטן והנחיל לנו את הדרך לסמוך על בקיאותנו והוא היכא דנמצא ליחה נקרשת שנוטה ללבן וקשה ועל אף שהוא נראה כעין בשר מקולקל, אפ"ה התיר לבדוק אם הוא מתגרד בקלות ואינו אדוק לגמרי לאחד מן הגידים, והתיר מאחר שאין שם רקבון ומיחוי בשר ממש.

ובדיוק כן הוא לעניננו שהרי כשקולפים הריר שומני מעל הבשר והגידים הרי הוא יורד בקלות ורואים שתחתיו הכל בריא ושלם, וא"כ אפילו היכא דריר שומני ירד לשטח של הגידין, מ"מ בקיאים אנו להבחין

ולבדוק שאין שום ריעותא מעבר לזה בגידין, ומובטחני שאף מו"ר בעל קנה בשם זצ"ל היה ס"ל כן, וכך העידו רוב בניו ותלמידיו.

ז. הרי טריפה לפנינו

והנה אחד מהמעוררים מעיד שמצא הרבה עופות שהם טרפה ודאי בלי שום פקפוק, וכך הוא מעורר ומטעה הרבה בנ"א לחשוב שאכן יש כאן בעיה שהחומר מטריף העופות, וע"פ מכתביו והוראותיו גרם שהעיר ירושלים נבוכה, ולמעשה מוחזק הוא כת"ח גדול ועצום ולכן איני מהרהר ח"ו על אמיתת דבריו בזה ואכן יתכן שמצא כמה טריפות עם עדים נאמנים, ואעפ"כ לא נבהלתי.

שהרי כל מי שעוסק בענינים אלו יודע שיש הרבה טריפות בין בבהמות ובין בעופות, אלא שכבר אמרו ונקטו חז"ל דרוב בהמות כשרות וסמכין ארוב. אלא היכא ששכיח טריפות יש חיוב בדיקה לבדוק כדי למצוא הטריפות, ולכן בודקין הריאה בבהמה מעיקר הדין כיון ששכיח בהם טריפות כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' ל"ט ס"א) אבל שאר מיני טריפות שאינן שכיחים לא בודקים אחריהם, ובדאי אם אחד מוצא איזה טריפה מן הטריפות בודאי אסור.

וכך הוא בעופות, דהרי בעופות מעולם לא נהגו לבדוק אחרי טריפות בו מאחר שלא היה מצוי וכמו שכתב הרמב"ם (פי"א מאכ"א הי"ב) דמעולם לא שמענו מי שבדק עוף אלא אם נולד לו חשש, אלא שאחרי שמצינו שיש מיני טריפות השכיחים בעופות נהגו בעולם גם לבדוק אחרי טריפות, ולכן היום בשחיטות המהודרות בודקים כגון צומת הגידים וריאות ובוקא דאטמא והדקין. ואעפ"כ אם אחד יקח כגון מאה עופות ויפתח את ראש של כל אחד מהם לבדוק שלימות המח יתכן שימצא אחד או שתיים טריפות, ומ"מ אין אנו בודקין אחרי בגלל שהוא מיעוט האיני מצוי, ויכול להיות שהעופות יצאו בהכשר עם פלומבה של גוף כשרות מהודרת, אבל עדיין הוא טרפה.

וכן הוא לענין צוה"ג וכבר הארכנו בזה בדביקת צומת הגידין הנהוג אינו בדיקה יסודית על כל הגידין שהרי בזה אין אנו בקיאים וכמו שהבאנו, אלא שהוא בדיקה לראות האם יש ריעותא ובמדה שיש ריעותא פוסלים, ולכן לפעמים זה יקרה שבודקים אם יש ריעותא וכשאינן רואים בו ריעותא מכשירין את העוף, ואעפ"כ אם יפתחו מקום הצומת הגידין ויבדקו בדקדוק רב כל גיד בפני עצמו יתכן שימצאו כמה טריפות, אבל מכיון שלא ראינו שום ריעותא מבחוץ לא היינו מחויבים לעשות זאת, וא"כ הרי לפניך טרפה ביד עם פלומבה שהוא כשר.

ומובטחני שאם היו המעוררים פותחים כגון מאה עופות של הכשר אחר שאין בהם חשש זריקה בשוק ויבדקו את צוה"ג בדקדוק רב כמו שהם בודקים אלו עופות של העדה"ח, שגם היו מוצאים טריפות ודאי, אלא שאינם עושים כן כיון שלא ראו שום ריעותא בהם והם יהיו מן המיעוט האיני מצוי, ולכן אינו מן הפליאה שהם מוצאים טריפות גמורות אף אחרי שיצאו ככשר. אבל שוב אין שום ראייה או הוכחה שחומר הנזרק הוא המטריף. ולגבי המספרים שנכתב במכתבו אינו סתירה לכאן דהרי מציאות הוא בלשונו של אדם להגזים וכדאיתא בגמ' (שבועות דף מ"ו ע"א) עביד איניש דגזים.

וחוץ מזה גם המציאות מראה שאחרי שנחתך רגל העוף מהשוק מן הארכובה קשה מאד לעמוד על מציאות של פסיקת או נשמט הגיד שהרי הרבה מן הגידים כבר נחתכו ע"י חתך זה, ורק במקרים מסוימים מאד אפשר לזהה שהגיד אכן נפסק מחיים, וגם סדר מליחת העופות יש השפעה גדולה על העוף באופן שקשה מאד לזהה ריעותא או פסיקת הגיד, והוא כמו לבדוק כשרות לולב אחרי שנשתמש למטאטא, ולכן כיון שיצא העוף בחזקת כשרות מי ימר לן משום דבר כל דהו להוציאו מחזקתו. ואם המעוררים רוצים להחמיר על עצמן מותר להם ע"י דרכ"ת (סי' ל"ט סק"א), אבל באיזה זכות יצאו להפסיד ממון בישראל להטריף למאות מה שיצא כבר בחזקת כשרות, וע"י שו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סי' ל"ז) שהחמיר לבדוק לאחרים דבר שא"צ בדיקה הרי הוא מפסיד ממון של ישראל. וכשם שיקבלו שכר על הדרישה כן יקבלו שכר על הפרישה.

ח. זאת תורת העולה בעוף

ואחרי שהארכנו בזה, והוכחנו שאין כאן חומר השורף הנדון כארס או דרוסה, ואחרי שאין כאן לקותא כלל אלא למרבה שינוי מראה שבזה אכן אנו בקיאים בבדיקה כמבואר בכל הפוסקים, ואחרי שאין כאן נידון של נתמסמס הבשר שהרי אין אנו מחפשים אחרי שלימות הבשר אלא שלימות הגידין, וגם שהרי הקרום אין בו רק שינוי מראה שבזה רוב פוסקים לא הגדירו לזה להיות בשר שנתמסמס, וגם הרי הוא נקלף באופן שאינו משאיר שום ריעותא בבשר או בגידין, וכך כבר הורה בעל קנה בשם צ"ל לסמוך על בקיאותנו בזה כשהשומן יורד בקלות, ובזה הניח הרמ"א פתח לדרך בו. ולא מיבעיא היכא דמוצאים החומר למעלה במקום בשר של השוק דאין כאן בית מיחוש כלל וכמו שביארנו, אלא גם כשהוא במקום צומת הגידין אין כאן לא לקותא ולא בועא ולא בשר לקוי אלא שכבה שנשתנה מראה במשהו שעליו אין בו מיחוש כלל.

ויש לציין שאתמול ביום כ"ו אדר הראשון בקרתי במפעל של גלאט עוף שתחת השגחה של העדה"ח, ובדקתי את העופות בכל שלבי הייצור, הן בבדיקת צוה"ג ראשוני כנהוג אצל העדה"ח למטה מן הארכובה, והן בבדיקת השניה במקום שבודקים את מקום צוה"ג מבחוץ לריעותא, והן במקום שלישי מקום שבודקים שוב את מקום צוה"ג במקרה שהם מצאו ריעותא מבחוץ, וכן בדקתי את העופות אחרי מליחה, וראיתי שהעופות כשרים הם למהדרין ולכתחלה בלי שום פקפוק כלל.

והנני מסיים בתפלה לבורא שלא אכשל בדבר הלכה, ולא התכוונתי לפגוע ח"ו בשום ת"ח או רב אלא לברר דברי הלכה אליבא דהילכתה כדרכה של תורה והנראה לי כתבתי להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה

חיים בלייזר

